

Perhehoidon käsikirja

Vammaistyö

Helsinki

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
1.1	Perhehoidon tarkoitus ja tavoite	1
1.2	Kenelle perhehoitoa	1
1.3	Omaishoidon ja perhehoidon välinen ero	1
1.4	Perhehoidon avainkäsitteet	2
1.5	Perhehoidon sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät	3
1.6	Perhehoidon prosessi	3
1.7	Perhehoidon muodot	4
1.8	Perhekoti	5
1.8.1	Perhekodissa hoidettavien määrä	5
1.9	Säädöstausta	5
2.	Perhehoidossa oleva	6
2.1	Itsemääräämisoikeuden tukeminen	6
2.2	Erytishuolto-ohjelma ja palvelusuunnitelma	7
2.3	Perhehoidon asiakasmaksu	7
2.4	Perhehoidossa olevan henkilön yksityis- ja käyttövarat	7
2.5	Perhehoidossa olevien lääkehoito	8
2.6	Perhehoidossa olevan henkilön valitus- ja vaikutusmahdollisuudet	8
3.	Perhehoitajuus	9
3.1	Perhehoitajan valmiudet	9
3.2	Esteet perhehoitajaksi ryhtymiselle	10
3.3	Toimeksiantosopimus	10
3.4	Toimeksiantosopimuksen ja perhehoidon päätyminen	11
3.4.1	Toimeksiantosopimuksen irtisanominen	11
3.4.2	Toimeksiantosopimuksen purkaminen	11
3.4.3	Perhehoidossa oleva henkilö kuolee perhekodissa	11
3.5	Perhehoitajan asema	12
3.5.1	Eläketurva	12
3.5.2	Työttömyysturva	12
3.5.3	Perhehoitajan vakuutukset	12
3.6	Perhehoitajan oikeudet ja velvollisuudet	13
3.6.1	Tietojensaantioikeus	13
3.6.2	Ilmoittamisvelvollisuus	13
3.6.3	Vaitiolovelvollisuus	13
3.6.4	Oikeus vapaaseen	13

3.6.5 Yhteistyövelvollisuus	14
4. Palkkiot, maksut ja korvaukset	15
4.1 Palkkiot	15
4.2 Korvaukset	16
4.3 Maksut perhehoidon keskeytyksen ajalta	17
4.3.1 Maksut perhehoitajan vapaan ajalta	17
4.3.2 Maksut perhehoitajan sairastuessa	18
4.3.3 Keskeytys perhehoitajasta riippumattomasta syystä	19
4.4 Maksut perhehoidon päättyessä	19
5. Kunnan rooli perhehoidossa	20
5.1 Valvonta	20
5.2 Perhehoitajan tukeminen	21
5.2.1 Valmennus, täydennyskoulutus ja työnohjaus	21
5.2.2 Vastuutyöntekijä	21
5.2.3 Hyvinvointi- ja terveystarkastukset	21
5.2.4 Vertaistoiminta	22
6. Liitteet	23
Liite 1. Vammaistyön perhehoitajille maksettavat hoitopalkkiot ja kulukorvaukset	23

1. Johdanto

1.1 Perhehoidon tarkoitus ja tavoite

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona (Perhehoitolaki 263/2015, § 2). Perhehoidon tavoitteena on antaa hoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen ja tarpeiden mukaiseen hoitoon, läheisiin ihmissuhteisiin sekä perusturvallisuuden ja sosiaalisten suhteiden edistämiseen (Perhehoitolaki 263/2015, § 1.). Vammaisten henkilöiden perhehoidossa lasten ja nuorten perhehoidon tavoitteena on tukea kehitystä ja hyvinvointia sekä vanhempien jaksamista. Aikuisten vammaisten henkilöiden perhehoidossa on tärkeää yhteisöllisen asumisen järjestäminen sekä osallisuuden ja toimintakyvyn tukeminen ja ylläpitäminen.

Perhehoito on yksi vaihtoehto järjestää kehitysvammaisten ja vammaisten henkilöiden tilapäishoito tai asuminen. Vammaisten henkilöiden perhehoito mahdollistaa inhimillisen, kotoisan ja turvallisen arjen, hoivan ja huolenpidon. Sen perustana ovat yhteisöllisyys ja perheen arkeen osallistuminen perhehoidettavan tarpeet huomioiden. Pitkäaikainen perhehoito voi olla myös itsenäiseen elämään valmentava välivaihe nuoren kehitysvammaisen henkilön elämässä.

Vammaistyön perhehoito on keskitetty vammaisten sosiaalityön eteläiseen toimipisteeseen. Perhehoidossa työskentelee sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja. Perhehoidon työntekijät vastaavat perhehoitajien rekrytoinnista, valmentamisesta sekä täydennyskoulutuksesta ja muusta tuesta sekä valvonnasta.

Perhehoidon www-sivut löytyvät osoitteesta: <https://www.hel.fi/vammaiset/fi/asuminen/perhehoito>

1.2 Kenelle perhehoitoa

Perhehoito tukee parhaiten henkilöitä, jotka hyötyvät pienestä yksiköstä, sekä turvallisista ja pysyvistä ihmissuhteista. Perhehoitoon sijoittamisen lähtökohtana ovat perhehoitoon sijoitettavan elämäntilanne, aikaisemmat elämäkokemukset sekä tuen, ohjauksen, hoivan ja huolenpidon tarve.

Lopullisessa päätöksessä arvioidaan perhehoitajan valmiuksia hoivata ja tukea perhehoidossa olevaa henkilöä. Lisäksi tulee huomioida, että kaikki perhekodit ovat yksityiskoteja, joten ne ovat tiloiltaan ja varustelultaan erilaisia ja soveltuvat tämän vuoksi hyvin joillekin asukkaille, mutteivät välttämättä kaikille.

Kehitysvammaisia lapsia sijoitetaan perhehoitoon sekä lastensuojelullisin perustein että kehitysvammahuollon palveluna. Jos lapsi sijoitetaan perhehoitoon lastensuojelulain perusteella, huolehtii lastensuojelu perhesijoituksen järjestämisestä yhteistyössä vammaistyön perhehoidon kanssa. Sijoituksen kustannuksista vastaa lastensuojelu. Lastensuojelulain mukaiseen perhehoitoon sijoitettu kehitysvammaisen lapsi ja sijaisperhe voivat hakea sekä lastensuojelun että kehitysvammahuollon ja/tai vammaispalvelulain mukaisia palveluja.

1.3 Omaishoidon ja perhehoidon välinen ero

Omaishoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa tai henkilön omassa kodissa ennakkovalmennuksen suorittaneen perhehoitajan toimesta. Perhehoidossa olevalta henkilöltä peritään asiakasmaksu. Mikäli hoidon alkaessa

henkilön hoitajana toimii samassa taloudessa asuva oma lapsi, vanhempi, isovanhempi, sisarus, avo- tai aviopuoliso, hoito on omaishoitoa.

1.4 Perhehoidon avainkäsitteet

Perhehoidon toimintaympäristönä ovat perhekodin sijaintikunta ja sijoittava kunta. Toimeksiantosuhteista perhehoitoa toteutetaan hoidettavan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Perhehoito on sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä kunnan on huolehdittava sosiaalihuoltolain 14§:n mukaan. Perhehoidon tavoite ja toteutustavat on määritelty perhehoitolaissa.

Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona.

Perhehoitaja on henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa ja on suorittanut hyväksytysti tehtävän edellyttämän ennakkovalmennuksen.

Perhekoti on yksityiskoti, jossa annetaan perhehoitoa. Se on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan, rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Sopivuutta arvioitaessa kiinnitetään erityistä huomiota perhekodin ihmissuhteisiin ja perhehoitajan mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja vastata hoidettavan tarpeisiin sekä siihen, hyväksyvätkö muut perhekodin jäsenet perhehoitoon sijoitettavan henkilön.

Pitkäaikainen perhehoito on yksi tapa järjestää vammaisten lasten ja aikuisten asuminen, kun kotona asuminen ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista. Pitkäaikaisessa perhehoidossa olevalle henkilölle perhehoito on myönnetty toistaiseksi ja hän muuttaa perhekotiin asumaan. Aikuisikäisten vammaisten henkilöiden perhehoito voi olla joko itsenäiseen / tuettuun asumiseen valmentavaa tai pysyvä asumisen ja elämisen järjestely. Perhekodissa asuva on oikeutettu samoihin avohuollon palveluihin kuin omassa kodissaan asuva henkilö.

Tilapäinen perhehoito tarkoittaa korkeintaan kolmen kuukauden pituista yhtäjaksoista perhehoitojaksoa. Tilapäistä perhehoitoa järjestetään esimerkiksi omaishoitajan tai vakituisen perhehoitajan vapaiden ajaksi tai muusta syystä harkinnanvaraisesti omassa kodissa asuvalle vammaiselle asiakkaalle. Tilapäisen perhehoidon avulla voidaan tarjota turvallista ja toiminnallista arkea henkilöille, jotka hyötyvät perhehoitajan jatkuvasta läsnäolosta ja kodista toimintaympäristönä. Tilapäisen perhehoidon tavoitteena on tukea vammaisen henkilön kotona asumista. Tällä toiminnalla tuetaan perheiden jaksamista ja vähennetään ympärivuorokautisen hoidon tarvetta. Tilapäinen perhehoito voi olla ennakkoon tiedettyä tai äkilliseen tarpeeseen perustuvaa.

Osavuorokautinen perhehoito on joko päivähoitoa (kesto korkeintaan 12h/vrk) tai yöhoitoa (kesto korkeintaan 13h/vrk). Osavuorokautinen perhehoito voi olla kertaluonteista tai säännöllisesti toistuvaa ja myös se vastaa omaishoitajan tarpeisiin tai tukee vammaisen henkilön kotona asumista esimerkiksi päivätoiminnan sijaan.

Perhehoito hoidettavan kotona määritellään kestopensa perusteella joko pitkäaikaiseksi, tilapäiseksi tai osavuorokautiseksi perhehoidoksi. Kotona tapahtuvaa perhehoitoa voidaan järjestää esimerkiksi omaishoitajan vapaan ajaksi, kun hoidettavan ei ole tarkoituksenmukaista siirtyä pois omasta kodistaan. Perhehoitoa voidaan tarjota kotiin myös esimerkiksi silloin, kun perhehoitoa hakevalla henkilöllä on käytössään hankalasti siirrettäviä apuvälineitä tai on tarvetta totutella uuteen hoitajaan väliaikaisesti omassa kodissa ennen perhekodissa tapahtuvaa hoitoa.

Perhehoidon asiakasmaksu peritään tilapäisen hoidon osalta kuten muussakin tilapäishoidossa sosiaali- ja terveyslautakunnan päätöksen mukaisesti. Pitkäaikaisesta perhehoidosta voidaan periä asiakasmaksu samalla tavoin kuin pitkäaikaisesta laitoshoidosta. Tällöin asiakkaalta ei voi periä muita palvelumaksuja.

Toimeksiantosopimus on perhehoitajan ja Helsingin kaupungin vammaistyön välinen sopimus, jossa tulee sopia perhehoidon palkkiosta, kulukorvauksesta, käynnistämiskorvauksesta, hoidettavan käyttövaroista, hoidon kestosta, perhehoitajan vapaasta, hyvinvointi- ja terveystarkastuksesta, ennakkovalmennuksesta, työohjauksesta ja koulutuksesta, irtisanomisesta sekä kunnan ja perhehoitajan välisestä yhteistyöstä. Helsingin kaupungin vammaistyön tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu lain mukaisesti ja hoidettava saa sijoituksen aikana tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet. Perhekodin sijaintikunta on se kunta, jonka alueella perhekoti sijaitsee. Sijaintikunnan tehtävänä on järjestää ne tukitoimet ja palvelut, joita perhehoitoon sijoitettu henkilö tarvitsee.

1.5 Perhehoidon sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät

Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävänä on perhehoidon asiakkaan tarvitsemien palveluiden järjestäminen ja yhteistyö perhehoitajan kanssa asiakkaan asioissa. Heidän tehtäviinsä kuuluu myös seuraavat perhehoidon käynnistämiseen ja perhehoidon asiakastyöhön liittyvät teemat:

- perhehoitoperheiden hankinta ja perhehoidosta kiinnostuneiden rekrytointi
- perhehoidon ennakkovalmennuksen järjestäminen
- perhehoitosijoituksen valmistelu yhdessä oman sosiaalityöntekijän kanssa
- vastuu ohjaus- ja valvontakäytien toimivuudesta perhehoitoperheissä
- perhehoitajien tukimuotojen kehittäminen ja toteutus
- perhehoidon seuranta ja arviointi yhteistyössä perhehoitajien kanssa
- tiedottaminen ja viestintä perhehoidosta, perhehoidon markkinointi
- perhehoidon päivittäminen ja muu laadunvarmistus
- perhehoidon jatkuva arviointi ja kehittäminen sekä seuranta ja raportointi

Tietojen käsittelyssä, salassapidossa ja luovutuksessa sekä arkistoinnissa noudatetaan lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta, julkisuuslakia (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta), tietosuojalakia, arkistolakia, sosiaalihuoltolakia ja muita sosiaalihuollon asiakirjoja koskevia ohjeita.

1.6 Perhehoidon prosessi

Perhehoidon prosessi koostuu neljästä päävaiheesta: ennakkovalmennus, perhehoitosijoitus, perhehoidon toteutuminen sekä perhehoidon päättäminen.

- Perhehoidon aloitus ja ennakkovalmennus

Perhehoitajuudesta kiinnostunut perhe voi ottaa yhteyttä perhehoidon sosiaalityöntekijään tai sosiaaliohjaajaan soittamalla tai lähettämällä sähköpostia. Heiltä saa neuvontaa ja tietoa perhehoidosta. Hakijoiden kanssa sovitaan tutustumistapaaminen, jonka aikana tehdään alkuhaastattelu sekä annetaan lisämateriaalia perhehoidosta ja valmennuksesta perheelle. Sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja arvioivat perheen soveltuvuutta ennakkovalmennukseen ja perhehoitoon. Valmennukseen osallistuja toimittaa tai perhehoidon työntekijä pyytää kotikunnasta lausunnon mahdollisista esteistä perhehoitajaksi ryhtymiselle. Laki velvoittaa selvittämään lasten kanssa työskentelevien rikostaustan (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002). Perhehoitajat ovat yksi ammattiryhmä, jota tämä laki koskee. Perhehoitoyksikkö pyytää rikosrekisterilain mukaisen rikosrekisterin nähtäväksi ennakkovalmennuksen aikana. Rikosrekisteri ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi eikä siinä saa olla merkintöjä esimerkiksi lapsiin kohdistuvista rikoksista tai pahoinpitelyrikoksista. Ote palautetaan sen esittäneelle perhehoitajalle välittömästi, eikä siitä saa ottaa kopiota. Jos otteen esittämisestä on

perhehoitosijoituksen tapahtuessa kulunut yli kuusi kuukautta, pyydetään perhehoitajaa esittämään uusi ote. Perhehoitaja vastaa kustannuksista.

Hakijat osallistuvat ennakkovalmennukseen, jonka aikana osallistujat ja kouluttajat arvioivat perheen valmiuksia toimia perhehoitajina. Mikäli perheen ajatuksena on toimia päätoimisena perhehoitoperheenä, suositellaan molempien puolisoiden osallistuvan ennakkovalmennukseen. Lakisääteinen ennakkovalmennus on suoritettava ennen perhehoitajaksi ryhtymistä ja toimeksiantosopimuksen tekemistä. Valmennuksen keskeinen tehtävä on selvittää perhehoitajuudesta kiinnostuneen henkilön/perheen soveltuvuus tehtävään. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. (Perhehoitolaki 263/2015, § 6.) Erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että perhehoitaja kuuluu perhehoitoon sijoitettavan lähiverkostoon ja sijoitus on tehty kiireellisesti.

- Perhehoidon toteutuminen ja muutto

Tärkeää on, että perhehoitoa tarvitseva henkilö muuttaa juuri hänelle sopivaan perheeseen. Oma sosiaalityöntekijä arvioi vammaisen henkilön perhehoidon tarvetta ja toiveita asumisen suhteen. Perhehoidon sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja arvioivat perhehoitajien valmiuksia vastata kyseisen henkilön tarpeisiin. Perhehoitaja arvioi saamiensa tietojen perusteella omia valmiuksiaan pitää huolta vammaisesta henkilöstä. Sosiaalityöntekijä ilmoittaa perheen löytymisestä vammaiselle henkilölle tai heidän omaisilleen. Perhehoidon sosiaalityöntekijä, oma sosiaalityöntekijä, perhehoitaja ja vammainen henkilö sekä hänen läheisensä sopivat tutustumistapaamisen perhekotiin. Tutustumiskäynnin yhteydessä voidaan sopia ensimmäisen tilapäisjakson ajankohdasta tai muuttopäivästä. Vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen saaminen perhehoitajan asuinpaikkakunnalta on hyvä selvittää ennen muuttoa.

Oma sosiaalityöntekijä tekee päätöksen ja päivittää vammaisen henkilön palvelusuunnitelman ja erityishuolto-ohjelman. Perhehoidon sosiaalityöntekijä valmistelee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan ja asumispalvelupäällikön allekirjoitettavaksi. Vammainen henkilö muuttaa perhehoitoperheeseen tai tilapäinen perhehoito voi alkaa. Tilapäisen perhehoidon jaksot perhehoitaja ja perhehoidossa olevan henkilön omaiset sopivat keskenään.

- Perhehoidon päättyminen

Perhehoito päättyy toimeksiantosopimuksen irtisanomiseen tai purkamiseen, määräaikaisen toimeksiantosopimuksen päättymiseen tai perhehoidossa olevan henkilön kuolemaan. Perhehoidon päättymisestä kerrotaan tarkemmin kohdassa 3.4

1.7 Perhehoidon muodot

Perhehoito voi olla joko pitkäaikaista, tilapäistä tai osavuorokautista perustuen perhehoidettavan yksilölliseen tarpeeseen, jotka on kuvattu hoito- ja palvelusuunnitelmassa. Perhehoito voi toteutua perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona.

Sosiaali- ja terveystoimessa vammaistyön perhehoitoa toteutetaan omana toimintana tai ostetaan yksityiseltä palveluntuottajalta tai kuntayhtymältä. Vammaistyö ostaa perhehoitoa ammatillisilta perhekodeilta, järjestöiltä, säätiöiltä ja kuntayhtymiltä.

Perhehoitajan kelpoisuus, perhekodin olosuhteet ja perhekodissa hoidettavien määrä on määritelty perhehoitolaissa (5–9§).

Erilaiset perhehoidon muodot kuvaillaan tarkemmin käsikirjan avainkäsitteissä sivulla 2.

1.8 Perhekoti

Perhehoitolain (263/2015, § 5) mukaan perhekodin tulee olla rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan sekä terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan annettavalle hoidolle sopiva. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota perhekodin ihmissuhteisiin sekä perhehoitoon tulevan henkilön mahdollisuutta saada tasavertainen asema muihin perhekodin asukkaisiin nähden. Perhekodin soveltuvuus arvioidaan ennen perhekodin käynnistämistä.

- Perhekoti on turvallinen. Perhekodin pitää olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva.
- Perhekodin fyysistä turvallisuutta koskevissa asioissa toimitaan pelastuslaitoksen kulloinkin voimassa olevan ohjeen mukaisesti.
- Perhekodin tulee olla rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva.
- Perhehoidossa olevalla henkilöllä on perhekodissa mahdollisuus yksityisyyteen. Mikäli perhehoitoon tuleva haluaa oman huoneen, hänen toivettaan on kuultava. Pääsääntöisesti hänellä tulee olla oma huone. Perhehoitoon tulevalla henkilöllä on halutessaan mahdollisuus kalustaa ja sisustaa huonettaan. Lisäksi hänellä on mahdollisuus käyttää kaikkia kodin yhteisiä tiloja.
- Perhehoidossa olevalla henkilöllä on perhekodissa tasa-arvoinen asema muiden perhekodin jäsenten kanssa.

1.8.1 Perhekodissa hoidettavien määrä

Perhekodissa samanaikaisesti hoidossa olevien vammaisten henkilöiden lukumäärään vaikuttavat useat asiat:

- perhekodin tilojen koko
- perhekodissa asuvien perhehoitajien määrä ja koulutus
- perheeseen kuuluvien biologisten alle kouluikäisten lasten tai muiden erityistä hoitoa tai huolenpitoa tarvitsevien henkilöiden lukumäärä.

Perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina (Perhehoitolaki 263/2015, § 7). Perhekodissa voidaan hoitaa samanaikaisesti enintään kuutta henkilöä, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa kaksi perhekodissa asuvaa perhehoitajaa, jotka ovat käyneet ennakkovalmennuksen. Heistä toisella tulee olla tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä. (Perhehoitolaki 263/2015, § 7.) Erityisistä syistä voidaan samanaikaisesti hoidettavien henkilöiden enimmäismäärästä poiketa. Erityisenä syynä pidetään tilannetta, jossa kyse on hoidon antamisesta perhehoitoon tuleville sisaruksille tai muille saman perheen jäsenille (esimerkiksi avo- tai aviopari). Enimmäismäärästä voidaan poiketa myös, jos hoidossa on samanaikaisesti vain täysi-ikäisiä henkilöitä ja heidän toimintakykynsä ja keskinäinen kanssakäymisensä mahdollistavat ylityksen. Hoidettavien määrä on kuitenkin suhteutettava perhehoitajien lukumäärään, hoidettavien tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen sekä toiminnan luonteeseen. (Perhehoitolaki 263/2015, § 9.)

1.9. Säädöstausta

Vammaisten henkilöiden perhehoidon järjestämisessä noudatetaan muun muassa seuraavia lakeja ja asetuksia:

- Perhehoitolaki (263/2015)
- Laki (519/1977) ja asetus (988/1977) kehitysvammaisten erityishuollosta
- Laki (380/1987) ja asetus (759/1987) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Laki (734/1992) ja asetus (912/1992) sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Julkisten alojen eläkelaki (81/2016)
- Työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)
- Hallintolaki (434/2003)
- Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)
- Kotikuntalaki (201/1994)
- Tietosuojalaki (1050/2018)
- Pelastuslaki (379/2011)

2. Perhehoidossa oleva

Sosiaalihuoltolain mukaan kunta vastaa perhehoidon järjestämisestä. Kunnan vastuulla on huolehtia, että asiakas saa tarvitsemansa tuen ja palvelut, ja että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Kunnan velvollisuuksista kerrotaan tarkemmin kohdassa 4.

2.1 Itsemääräämisoikeuden tukeminen

Itsemääräämisoikeus kuuluu Suomen perusoikeusjärjestelmään ja on sosiaali- ja terveydenhuollon johtava periaate. Itsemääräämisoikeus tarkoittaa yksilön oikeutta määrätä omasta elämästään ja oikeutta päättää itseään koskevista asioista. Kehitysvammahuollossa itsemääräämisoikeuden sisältönä on ennen muuta kehitysvammaisen ihmisen oikeus osallistua hoitoaan ja huolenpitoaan koskevien palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Kehitysvammalaissa (Laki 519/1977 ja asetus 988/1977 kehitysvammaisten erityishuollosta) pyritään vahvistamaan erityishuollossa olevien henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja itsenäistä suoriutumista. Kehitysvammaisen henkilön mielipiteet ja yksilölliset tarpeet on otettava huomioon hänen asioitaan suunniteltaessa ja hänellä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa.

Kehitysvammaisella henkilöllä tulee olla, kuten muillakin henkilöillä, oikeus tehdä valintoja. Henkilöllä on oikeus tehdä myös huonoja valintoja ja ottaa riskejä sekä oppia virheistään. Työntekijöiden tehtävänä on mahdollistaa itsemääräämisoikeuden toteutuminen tarjoamalla henkilölle hänen tarvitsemaansa tukea siinä. Myös perhehoitajan tehtävä on tukea perhehoidossa olevan henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumista. Suunnitelma itsemääräämisoikeuden tukemisesta kirjataan myös perhehoidossa olevan henkilön palvelusuunnitelmaan. Perhehoidossa ei voida käyttää rajoittamistoimenpiteitä.

2.2 Erityishuolto-ohjelma ja palvelusuunnitelma

Perhehoidossa olevalle vammaiselle henkilölle tehdään kunnan käytäntöjen mukaisesti yksilöllinen erityishuolto-ohjelma EHO, joka voi sisältää esimerkiksi työ- ja päivätoiminnan, asumisen tukitoimet sekä kehitysvammapoliklinikan palvelut. Erityishuolto-ohjelman lisäksi tehdään palvelusuunnitelma, johon voidaan sisällyttää perhehoidon tavoitteet. Tarvittaessa tehdään myös kuntoutussuunnitelma.

2.3 Perhehoidon asiakasmaksu

Pitkäaikaisesta perhehoidosta peritään pitkäaikaisen laitoshoidon mukainen maksu (laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992, § 7 c ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 912/1992, § 19). Maksu voi olla enintään 85 % hoidossa olevan kuukausituloista. Perhehoidossa olevan henkilön henkilökohtaiseen käyttöön on asiakasmaksulain mukaan jätävä vähintään 164 € kuukaudessa.

Asiakasmaksu kattaa asumisen, ruuat, hygieniatarvikkeet, terveyskeskusmaksut, sairaala- ja poliklinikamaksut, kohtuulliset kustannukset silmälasista, kohtuuhintaisen harrastuksen, terapiaan ja terveydenhoitoon liittyvät matkakulut siltä osin, kun niihin ei saada korvausta Kelan sairausvakuutuksesta (omavastuuosuudet) sekä hammashoidon.

Asiakasmaksuasetuksen mukaan perhehoidon keskeytyessä yli viideksi päiväksi, ei kuukausimaksua peritä viisi päivää ylittävältä ajalta. Jos asiakas on yhtäjaksoisesti pois perhehoidosta yli viisi päivää kuudennelta ja sitä seuraavilta päiviltä ei peritä perhehoidon asiakasmaksua. Mikäli asiakkaan tilapäishoito esimerkiksi perhehoitajan loman takia on kunnan toimesta järjestetty muualla kuin perhehoidossa perhehoidon ei katsota keskeytyvän. Jos perhehoito keskeytyy lyhemmäksikin ajaksi kunnasta johtuvasta syystä tai palvelun saajan ollessa kunnallisessa laitoshoidossa, ei kuukausimaksua peritä myöskään mainitun viiden päivän ajalta. Perhehoidon keskeytyksen jatkuessa koko kuukauden, maksua ei peritä lainkaan.

Tilapäisestä perhehoidosta peritään 29,70 €/vrk (v. 2022). Tilapäisen perhehoidon asiakasmaksu ei kerrytä maksukattoa. Mikäli tilapäistä perhehoitoa järjestetään omaishoitajan vapaan ajaksi, peritään hoidosta asiakkaalta 11,40 €/päivä (v. 2022) (laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992, § 6b). Osavuorokautisesta perhehoidosta peritään 17,90 €/vrk (v.2022).

Asiakkaalla on oikeus hakea asiakasmaksun alentamista ja perimättä jättämistä sosiaalihuollon tasamaksuihin. Asiakkaan tulee hakea alentamista erikseen erillisellä alentamiseen ja perimättä jättämiseen tarkoitetulla lomakkeella vapaamuotoisesti. Omaishoidon vapaiden maksuun ei voi hakea alentamista tai perimättä jättämistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:n mukaan asiakasmaksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Perhehoidossa olevalta asiakkaalta ei peritä päällekkäin muita avohoidon palvelumaksuja, kuten kotihoidon maksu tai päivätoiminnan maksu. Perittävä asiakasmaksu ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia (Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 912/1992).

2.4 Perhehoidossa olevan henkilön yksityis- ja käyttövarat

Perhehoidossa olevan henkilön varoista huolehtiminen kuuluu ensisijaisesti hänelle itselleen tai hänen edunvalvojalleen. Täysi-ikäiselle henkilölle voidaan määrätä edunvalvoja, mikäli henkilö ei itse kykene huolehtimaan itseään tai omaisuuttaan koskevista asioista. Tavoitteena on rajoittaa henkilön omaa vapautta toimia mahdollisimman vähän. Edunvalvojana voi toimia tehtävään suostuva henkilö, jolla on riittävä kokemus ja taidot. Edunvalvoja puolustaa päämiehensä etuja ja edustaa tätä asioissa, jotka on määrätty hänen tehtäväkseen. (Laki holhoustoimesta 442/1999)

Perhehoidossa olevalle henkilölle on suositeltavaa nimetä edunvalvoja. Henkilö voi itse tehdä edunvalvontavaltuutuksen sen varalta, ettei myöhemmin kykene hoitamaan asioitaan. Edunvalvoja voidaan myös määrätä, mikäli henkilö ei enää kykene hoitamaan asioitaan. Hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voi tehdä holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettuna holhousviranomaisena toimiva digi- ja väestötietovirasto, sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai asiakas itse. Edunvalvojan määrää digi- ja väestötietovirasto tai käräjäoikeus. Edunvalvojana voi toimia henkilön sukulainen tai muu läheinen tai yleinen edunvalvoja. On suositeltavaa, että perhehoidossa olevan henkilön edunvalvojana tai yksityisvarojen hoitajana toimii muu henkilö kuin perhehoitaja. Jos asiakkaalla on edunvalvoja, tulee perhehoitajan neuvotella perhehoidossa olevan henkilön varojen käyttöä koskevista periaatteista edunvalvojan ja kuntavastaavan kanssa.

2.5 Perhehoidossa olevien lääkehoito

Perhehoitaja vastaa lääkehoidon toteuttamisesta sekä pitkäaikaisessa että tilapäisessä perhehoidossa. Lääkehoito perustuu asiakaskohtaiseen lääkehoitosuunnitelmaan. Lääkkeiden jakamisessa ja säilyttämisessä tulee noudattaa huolellisuutta ja lääkkeitä määränneen lääkärin ja apteekin ohjeistusta. Perhehoidossa lääkkeitä tulee säilyttää lukitussa kaapissa. Perhehoitajalla tulee olla ajantasainen lääkelista, joka on helposti annettavissa hoitavalle taholle esimerkiksi yllättävissä terveydenhoidon tilanteissa.

Ohjeita turvalliseen lääkehoitoon löytyy Sosiaali- ja terveysministeriön Turvallinen lääkehoito -oppaasta (STM 2021: Turvallinen lääkehoito).

Tilapäisessä perhehoidossa perhehoidettavalla tulee olla mukana perhekotiin tultaessa ajantasainen lääkelista ja lääkkeiden tulee olla jaettuina dosetteihin perhehoitojakson ajaksi. Vammaisen henkilön kotona toteutettavassa perhehoidossa kotona tulee olla ajantasainen lääkelista ja lääkkeiden tulee olla jaettuna dosetteihin hoidon ajaksi.

Pistoshoitoa vaativa lääkehoito toteutetaan joko koulutuksen saaneen ja osaamisen tason varmistaneen perhehoitajan tai kotihoidon toimesta.

2.6 Perhehoidossa olevan henkilön valitus- ja vaikutusmahdollisuudet

Perhehoidossa oleva henkilö on hänet sijoittaneen kunnan asiakas. Palveluja ja etuuksia haetaan pääsääntöisesti kirjallisella hakemuksella. Hakemuksesta tulee ilmetä mitä haetaan, kuka hakee ja miksi, ja sen liitteenä voi olla asiantuntijalausuntoja. Hakemus on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä ja siitä on annettava kirjallinen päätös perusteluineen. Päätökseen, johon saa hakea muutosta, on liitettävä valitusosoitus ja muutoksenhakuohjeet. Oikaisuvaatimus tai valitus tulee laatia muutoksenhakuohjeiden mukaisesti ja annetussa määräajassa. Valitusajaksi alkaa siitä hetkestä lähtien, jolloin päätös on vastaanotettu tai saatu tiedoksi. (Hallintolaki 434/2003.) Kunnan viranhaltijan päätökseen voi vaatia oikaisua lautakunnalta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Lautakunnan päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa tietyin rajoituksin korkeimpaan hallinto-oikeuteen (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 808/2019). Viranomaisten on aina neuvottava ja ohjattava perhehoidossa olevaa henkilöä valitus- ja muistutusasioissa. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista velvoittaa kunnat nimeämään sosiaaliasiamiehen. Hän on puolueeton henkilö, joka turvaa asiakkaiden etua. Asiamies ei tee päätöksiä eikä myönnä etuuksia.

Sosiaaliasiamiehen tehtäviin kuuluu muun muassa avustaa ja neuvoa asiakkaita muistutuksiin liittyvissä asioissa, tiedottaa asiakkaan oikeuksista sekä toimia asiakkaan oikeuksien toteuttamiseksi ja edistämiseksi.

Jos perhehoidossa oleva henkilö on tyytymätön saamaansa palveluun tai kohteluun, hän voi pyytää sosiaaliasiamiestä toimimaan sovittelijana. Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus tehdä saamastaan kohtelusta muistutus sellaiselle sosiaalihuollon toimivaltaiselle vastuuhenkilölle tai sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle, joka voi vaikuttaa muistutuksen tekijän tilanteen muuttamiseksi, jos muistutus on aiheellinen. On huomioitava, milloin kohtelu kohdistuu perhehoidossa olevaa henkilöä

ja milloin perhehoitajaa kohtaan. Muistutuksen tekeminen ei vaikuta asiakkaan oikeuteen hakea muutosta päätöksiin tai oikeuteen kannella asiastaan sosiaalihuoltoon valvoville viranomaisille. Kantelun voi tehdä kuka tahansa. Kantelusta tulee käydä ilmi, mitä menettelyä tai päätöstä kantelija pitää virheellisenä tai lainvastaisena. Myös toiminnasta kuten palvelujen laadusta tai perhehoidossa olevan henkilön kohtelusta voi tehdä kantelun. Lisätietoja kantelun tekemisestä saa aluehallintovirastojen sosiaalitarkastajilta tai eduskunnan oikeusasiamiehen toimistosta (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 808/2019).

3. Perhehoitajuus

Perhehoitajalla tarkoitetaan henkilöä, joka kunnan kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa perhehoitolain 2–3 §:ssä määriteltyä perhehoitoa omassa kodissaan tai hoidettavan kotona. Toimeksiantosuhteiseksi perhehoitajaksi kunta voi hyväksyä henkilön, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhehoidon onnistumisen kannalta on välttämätöntä, että perhehoitaja on saanut tehtävänsä ennakkovalmennuksen ja tunnistanut valmiutensa toimia perhehoitajana. Perhehoitaja on määritelty valmiuksiensa pohjalta kykynsä ja resurssinsa suhteessa vammaisten henkilöiden tarpeisiin sekä perhehoidossa olevien henkilöiden läheisten ja viranomaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Perhehoitaja vastaa vammaisen henkilön arjesta, johon kuuluu muun muassa hoito ja huolenpito, yksilöllisten tarpeiden huomiointi, läheissuhteiden tukeminen ja yhteistyö kunnan kanssa.

Perhehoitajuuteen sisältyvät seuraavat seikat:

- 1) Perhehoitaja on vastuullinen aikuinen, joka sitoutuu tehtävänsä.
- 2) Henkilö on saanut ennakkovalmennuksen ja hänellä on hyväksyvä arvio tehtävän edellyttämistä valmiuksista.
- 3) Perhehoitajan terveydentila mahdollistaa tehtävässä toimimisen. Häntä voidaan tarvittaessa pyytää toimittamaan lääkärin todistus terveydentilastaan.
- 4) Perhehoitajalta vaadittavassa rikosrekisteriotteessa ei ole estäviä merkintöjä. Perhehoidon sosiaaliohjaaja pyytää rikosrekisteriotteen nähtäväkseen ennakkovalmennuksen aikana.
- 5) Perheenjäsenten ihmissuhteet ovat kunnossa. Perheen kaikki jäsenet hyväksyvät perhehoidon ja perhehoidossa olevalla henkilöllä on perheessä tasavertainen asema muiden perheenjäsenten kanssa.
- 6) Perhehoitaja pystyy toimimaan yhteistyössä hoidettavan läheisten, perhehoidon työntekijöiden ja muiden hoidettavan verkostossa olevien tahojen kanssa. Mikäli perhehoitaja toimii vain vammaisen henkilön kotona eikä ota asukkaita omaan kotiinsa, edellä olevan luettelun 5:n kohdan ei tarvitse toteutua.

3.1 Perhehoitajan valmiudet

Perhehoitajaksi ryhtyminen on elämänmuutos. Tämän vuoksi perheillä, jotka harkitsevat perhehoitajuutta tulee olla mahdollisuus saada ennalta riittävästi tietoa perhehoitajan tehtävästä. Näin he voivat tehdä tietoon perustuvan päätöksen perhehoitajaksi ryhtymisestä. Ennakkovalmennuksen tavoitteena on lisäksi taata vammaisen henkilön perhehoidon laatu ja perhehoitajan sitoutuminen perhehoitajan työhön. Kun perhehoitajaksi ryhtyvällä on riittävästi tietoa ja taitoja vastata perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisiin tarpeisiin ja tehdä yhteistyötä muiden ihmisten kanssa, voidaan perhehoidossa olevalle taata hyvä hoito ja huolenpito. Jokaisella vammaisella henkilöllä on myös oikeus päästä hyvin valmentautuneeseen perheeseen. Ennakkovalmennus on prosessi, joka alkaa perhehoitajuudesta kiinnostuneen tapaamisesta ja päättyy yhteiseen arviointikeskusteluun. Valmennukseen osallistuva ja kouluttajat arvioivat valmiuksia koko valmennuksen ajan. Jos perhehoitaja on aikaisemmin käynyt ennakkovalmennuksen, sitä ei tarvitse käydä uudelleen.

Perhehoitajalla, joka hoitaa lapsia tulee olla seuraavat valmiudet:

- suojella ja hoivata lasta
- tukea lapsen kehitystä ja ottaa huomioon hänen kehitysviiveensä
- tukea lapsen suhteita syntymävanhempiansa ja muihin lapsen kannalta merkittäviin ihmissuhteisiin
- sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena
- tehdä yhteistyötä hoidettavan asioissa

Aikuisten perhehoitajalla on oltava valmiudet:

- ymmärtää aikuisen hoidettavan elämäntilannetta ja sen mukanaan tuomia erityistarpeita
- ohjata ja tukea aikuista hoidettavaa ja ottaa huomioon hänen kehitykselliset tarpeensa
- tukea aikuisen hoidettavan ja hänen läheistensä suhdetta ja yhteydenpitoa
- sitoutua kunnioittamaan ja kohtelemaan aikuista sijoitettua perheenjäsenenä
- tehdä yhteistyötä hoidettavan asioissa

3.2 Esteet perhehoitajaksi ryhtymiselle

Lähtökohtana perhehoidon järjestämisessä on se, että perhehoitoperheen olosuhteet ovat vakaat. Esteeksi perhehoitajaksi hyväksymiselle voivat muodostua lastensuojelun asiakkuus, taloudelliset vaikeudet ja toimeentulotuen asiakkuus, päihde- tai mielenterveysongelma perheessä, kriisi omassa elämäntilanteessa tai vakava sairaus perheessä. Lasten kanssa työskenteleviltä vaaditaan rikosrekisteriote.

3.3 Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimus on virallinen kahden osapuolen välinen asiakirja, jossa perhehoitaja ja Helsingin kaupungin vammaistyö sopivat perhehoitoon liittyvät molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet. Toimeksiantosopimus sitoo molempia osapuolia, eikä sitä voi kumpikaan taho yksipuolisesti muuttaa. Toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain 1. luvun 1. §:ssä tarkoitetussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan, eikä sosiaalipalveluita tuottava yrittäjä.

Toimeksiantosopimus tehdään jokaisen perhehoitoon tulevan henkilön osalta erikseen ja se tehdään aina ennen perhehoidon käynnistymistä. Sopimuksen yksityiskohdista neuvotellaan ennen sen allekirjoittamista. Sopimuksen allekirjoittavat perhehoitaja ja kunnan vastuullinen viranhaltija kunnan hallinto- tai johtosäännön mukaan. Kun perhehoidossa olevan henkilön tilanne tai hoitoisuus muuttuu, sopimusta tarkistetaan yhteisessä neuvottelussa (Perhehoitolaki 263/2015, § 10.). Sopimus tehdään toistaiseksi tai määräajaksi sovitusta päivästä alkaen. Toimeksiantosopimuksen allekirjoittavat molemmat perhehoitajat, kun on tarkoitus, että he molemmat vastaavat perhehoitoon sijoitettujen hyvinvoinnista.

Perhehoitolain (263/2015, § 10) mukaan toimeksiantosopimuksessa tulee sopia seuraavat asiat: 1) perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta; 2) perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta 3) perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta 4) hoidon arvioidusta kestosta; 5) perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta 6) perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta 7) toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta 8) tarvittaessa muista perhekoita ja perhehoitoa koskevista seikoista 9) yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken.

Perhehoitolain 14§ mukaan tilapäisen perhehoidon toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

- 1) perhehoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta
- 2) tarvittaessa perhehoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta
- 3) toimeksiantosopimuksen voimassaolosta
- 4) tarvittaessa muista perhehoitoa koskevista seikoista.

3.4 Toimeksiantosopimuksen ja perhehoidon päättyminen

Perhehoito päättyy toimeksiantosopimuksen irtisanomiseen tai purkamiseen, määräaikaisen toimeksiantosopimuksen päättymiseen tai perhehoidossa olevan henkilön kuolemaan.

Määräaikainen sopimus päättyy ilman irtisanomista siihen päivämäärään, johon sopimus on voimassa. Perhehoidossa olevien henkilöiden siirtyessä asumaan toiseen paikkaan perhehoitaja kertoo heidän arjestaan ja toimintakyvystään uudelle hoitajalle. Lisäksi hän toimittaa perhehoidossa olevia henkilöitä koskevat paperit uuteen perhekotiin tai asumisyksikköön. Myös perhehoidossa olleen henkilön kuolemantapauksen yhteydessä häntä koskevat asiakirjat palautetaan kuntaan.

Maksuista perhehoidon päättyessä kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen kohdassa 4.4.

3.4.1 Toimeksiantosopimuksen irtisanominen

Mikäli toimeksiantosopimuksessa ei ole toisin sovittu, voidaan toimeksiantosopimus irtisanoa päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua (Perhehoitolaki 263/2015, § 12). Kunta tai perhehoitaja irtisanoo toimeksiantosopimuksen. Irtisanomisen tulee tapahtua kirjallisena. Mikäli perhehoitaja lopettaa perhekotitoiminnan, hän irtisanoo kaikki toimeksiantosopimukset kirjallisesti päättymään kahden kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen.

3.4.2 Toimeksiantosopimuksen purkaminen

Mikäli valvonnan yhteydessä perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, perhehoidon työntyöntekijän tulee pyrkiä saamaan aikaan korjaus vallitseviin epäkohtiin. Toiminnassa havaituista puutteista tai epäkohdista on heti keskusteltava yhdessä perhehoitajan kanssa. Perhehoitajalla on mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä tilanteesta sekä tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi yhdessä sovittavalla tavalla. Kokonaistilanteen selvittämiseksi on hyvä kartoittaa myös muiden kyseiseen perhekotiin sijoittaneiden kuntien edustajien näkemyksiä tilanteesta. Keskinäisen luottamuksen säilymiselle luodaan edellytyksiä tilanteen avoin selvittäminen sekä nopea tilanteisiin puuttuminen. Jos puutetta ei korjata asetetussa määräajassa tai jos puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa, toimeksiantosopimus voidaan purkaa välittömästi (Perhehoitolaki 263/2015, § 12).

3.4.3 Perhehoidossa oleva henkilö kuolee perhehoidossa

Mikäli perhehoidossa oleva henkilö kuolee perhehoidossa, perhehoitaja soittaa hätänumeroon 112 ja kertoo että kuolema on tapahtunut perhehoidokodissa. Tämän jälkeen toimitaan viranomaisten antamien ohjeiden mukaan. Perhehoitajan tulee ilmoittaa asiasta omaisille, edunvalvojalle ja vammaisten sosiaalityöhön. Perhehoidon sosiaalityöntekijä järjestää perhehoitajalle tarvittavan tuen. Perhehoidossa voidaan järjestää muistelutilaisuus.

3.5 Perhehoitajan asema

Toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain 1. luvun 1. §:ssä tarkoitettu työsuhhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan, eikä sosiaalipalveluita tuottava yrittäjä. Tästä syystä perhehoitajaa ei koske vuosilomalaki, työaikalaki, työehtosopimukset tai muut työsuhdetta määrittävät lait ja sopimukset. Perhehoitajan oikeuksista ja hänen asemaansa koskevista asioista säädetään perhehoitolaissa ja niistä sovitaan lähemmin toimeksiantosopimuksessa.

3.5.1 Eläketurva

Perhehoitajan eläketurva määräytyy aina peruseläketurvan mukaisesti ja kertyvän eläkkeen suuruus määräytyy hoitopalkkion mukaan. Perhehoitajan eläketurvasta säädetään julkisten alojen eläkelaisissa (81/2016). Eläkkeelle siirtymisestä on perhehoitajan tiedotettava hyvissä ajoin sijoittavan kunnan perhehoidosta vastaavalle työntekijälle.

Perhehoidossa sovelletaan samoja eläkkeellesiirtymissäännöksiä kuin muutoinkin sosiaalialalla. Vanhuuseläkkeelle jäädään joustavasti 63–68 vuoden iässä.

3.5.2 Työttömyysturva

Työttömyyspäivärahaa saadakseen perhehoitajan täytyy olla työmarkkinoiden käytettävissä eikä hän saa työllistyä yritystoimintaa vastaavalla tavalla. Jos perhehoitotehtävä on työllistävä, perhehoitaja ei kuitenkaan voi olla työmarkkinoiden käytettävissä (Työttömyysturvalaki 1290/2002). Perhehoitajana toimiminen on hyväksyttävä syy olla pois työmarkkinoilta. Perhehoitajana toimiminen ei kerrytä työssäoloa, koska toimeksiantosuhde ei ole työsuhde. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan perhehoitajalle maksettava palkkio ei ole verotuksellisesti palkkaa vaan työkorvausta. Työttömyyskorvauksen määrä työttömyysajalle lasketaan työtulojen perusteella. Perhehoitajana toimiminen on ilmoitettava työvoimatoimistoon. Mahdollisuus työttömyyspäivärahan saamiseen ja siihen vaikuttavaan tuloon kannattaa aina selvittää maksavalta taholta (Kela tai työttömyyskassa) etukäteen. Perhehoitaja ei voi liittyä työttömyyskassan jäseneksi. Perhehoitaja voi säilyttää työttömyyskassan jäsenyyden ilmoittamalla, ettei hän ole työsuhhteessa eikä saa palkkaa.

3.5.3 Perhehoitajan vakuutukset

Perhehoitajalla on lakisääteinen tapaturmavakuutusturva (työtapaturma- ja ammattitautilaki 459/2015, perhehoitolaki 263/2015, § 20). Helsingin kaupunki on vakuuttanut perhehoitajat perhehoitajana tapahtuvan tapaturman varalta. Perhehoitajan tehtävässä tapahtuneen tapaturman lisäksi perhehoitaja on oikeutettu saamaan korvausta myös ammattitaudista. Tapaturmavakuutus kattaa kaikki sellaiset vammat tai sairaudet, joilla on selvä yhteys perhehoitajan tehtävän suorittamiseen tai siitä johtuviin olosuhteisiin; esimerkiksi jos perhehoitaja loukkaantuu nostaessaan perhehoidossa olevaa henkilöä tai kauppatarkkailulla hankkiessaan perheelle ruokaa.

Perhehoitajan omassa vapaa-ajan vietossa tapahtuvat vahingot eivät kuulu Helsingin kaupungin ottaman tapaturmavakuutuksen piiriin. Vapaa-ajan vakuutusturva on perhehoitajan omalla vastuulla.

Perhehoidossa olevan henkilön aiheuttamiin vahinkoihin ei Helsingin kaupungilla ole lakisääteistä velvollisuutta ottaa vakuutusta. Vahingonkorvausvastuuta selvitetessä tarkastellaan perhehoitoon sijoitetun henkilön vastuuta aiheuttamasta vahingosta, perhehoitajan vastuuta ja valvontavelvollisuutta perhehoidossa olevan henkilön aiheuttamasta vahingosta sekä kaupungin vastuuta perhehoidon järjestäjänä.

Vahingonkorvauslaki (412/1974) on yleislaki, jonka perusteella korvausvastuu toiselle aiheutetusta vahingosta määräytyy. Korvausvastuu syntyy, kun vahinko on aiheutettu tahallaan tai

huolimattomalla menettelyllä (tuottamusvastuu). Korvausvastuun syntyminen edellyttää, että henkilö on täydessä ymmärryksessä ja mieltää tekonsa seuraukset.

On suositeltavaa, että perhehoitaja hankkii laajennetun kotivakuutuksen. Perhehoidossa olevan henkilön perhekodissa oleva omaisuus sisältyy lähtökohtaisesti perhehoitajan koti-irtaimiston vakuutukseen. Edellytyksenä on, että kyseessä on pitkäaikainen perhehoito. Perhehoitajan on hyvä vakuutus sopimusta tehdessään selvittää vakuutuksen ehdot mahdollisimman tarkasti omasta vakuutusyhtiöstään. Esimerkiksi kotivakuutuksen osalta on hyvä selvittää, tuleeko kaikki perheenjäsenet luetella vakuutus sopimuksessa.

3.6 Perhehoitajan oikeudet ja velvollisuudet

Perhehoitajan oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät perhehoitolaissa ja laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

3.6.1 Tietojensaantioikeus

Perhehoitajalla on oikeus saada sellaiset hoidettavaa koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä perhehoidon onnistumisen kannalta (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, § 17). Perhehoidossa olevaa henkilöä koskevat asiakirjat ja muut kirjalliset tiedot säilytetään asianmukaisesti lukitussa paikassa. Salassa pidettävät asiakirjat palautetaan perhehoidon päättyessä vammaistyöhön sosiaalityöntekijälle. Vammaisen henkilön kotona toteutettavassa perhehoidossa perhehoitajalla on mahdollisuus tutustua perhehoidon toteuttamisen kannalta välttämättömiin tietoihin vammaisen henkilön kotona.

3.6.2 Ilmoittamisvelvollisuus

Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan perhekodissa tapahtuneista muutoksista (perhehoitolaki 263/2015, § 21) esimerkiksi uusista ja perhehoidon päättäneistä asiakkaista, sairastumisista ja muutoksista perhesuhteissa. Sekä tilapäiset että pysyvät muutokset tulee ilmoittaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa perhehoidon työntekijöille.

3.6.3 Vaitiolovelvollisuus

Perhehoitajalla on elinikäinen vaitiolovelvollisuus (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, § 15). Perhehoidossa olevaa henkilöä koskevia salassa pidettäviä tietoja ei saa ilmaista sivullisille myöskään siltä osin, kun ne koskevat muita kuin perhehoidossa olevaa henkilöä itseään. Salassa pidettäviä tietoja ei saa käyttää myöskään omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Salassa pidettävistä tiedoista voi sivullisille antaa tietoa asiakkaan nimenomaisella suostumuksella tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella. Edustajalla on laillinen oikeus saada tietoja. Allekirjoittamalla toimeksiantosopimuksen perhehoitaja sitoutuu vaitiolovelvollisuuteen.

Myös tieto asiakkuudesta on salassa pidettävää tietoa. Perhehoitaja ei saa ilmaista asiakkuuteen liittyvää tietoa ulkopuolisille. Ennen perhehoidon aloittamista on hyvä sopia, mitä perhehoitoon sijoitettavasta voi ulkopuolisille kertoa.

3.6.4 Oikeus vapaaseen

Perhehoitolain mukaan perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on kaksi vuorokautta kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vrk perhehoitajana (perhehoitolaki 263/2015, § 13). Vapaan tavoitteena on taata perhehoitajalle mahdollisuus irrottautua sitovasta tehtävästään, mikä tukee hoitajan jaksamista. Vapaan pitäminen palvelee näin myös perhehoidossa olevan henkilön hyvinvointia. Perhehoitajien mahdollisuus yhteiseen vapaa-aikaan tukee hoitajien

parisuhdetta ja perhehoidon jatkuvuutta. Perhehoitajan vapaapäivien maksuista kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen kohdassa 3.10.1.

- Pitkäaikainen perhehoito

Perhehoitajalle kertyy vuosivapaata 2,5 päivää vapaaseen oikeuttavalta kuukaudelta (kuukausi, jolloin perhehoitaja on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana). Erityisen sitovan tai vaativan hoidon perusteella /pitkään toimineelle perhehoitajalle voidaan myöntää lisäksi 2 kuukausittaista vapaapäivää. Kalenterivuodessa hoitajalle kertyy enintään 30 päivää vuosivapaata ja enintään 22 päivää kuukausivapaita. Vuosivapaa on pidettävä kertymisvuotta seuraavan vuoden aikana. Kuukausivapaita voi siirtää enintään seuraavan kuukauden aikana pidettäväksi. Perhehoitajan oikeus vapaaseen lasketaan kalenterivuosittain, eli kertymäkausi alkaa 1.1. ja päättyy 31.12.

Vapaapäivien aikana sijaishoito voidaan järjestää perhekotiin tulevan sijaishoitajan, toisen perhekodin, asumispalvelun tai leirin avulla. Hoidettavan lomien omaisten luona voidaan myös käyttää perhehoitajan vapaan järjestämisessä. Perhehoitaja lähettää lomasuunnitelman sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan hyväksyttäväksi ja ilmoittaa toteutuneet vapaat perhehoidon keskeytysilmoituksella.

Vapaapäiväksi katsotaan päivä, jonka aikana perhehoitaja on vapaana kaikkien vammaistyön sijoittamien asiakkaiden hoitovastuusta. Vapaapäiväksi lasketaan vapaan aloituspäivä ja sitä seuraavat päivät lukuun ottamatta perhekotiin paluupäivää. Mikäli perhehoidossa oleva henkilö on sijoitettuna muualle irtisanomisaikana, perhehoitajalle ei kerry tältä ajalta vapaapäiviä.

Mikäli perhehoidossa on useampi kuin yksi henkilö, tulee vapaa järjestää kaikkien perhehoidossa olevien henkilöiden osalta yhtä aikaa. Perhehoitajan vapaan toteuttamisesta ja korvausten suorittamisesta sovitaan toimeksiantosopimuksessa.

Perhehoitajasta riippumattomista syistä pitämättömiksi jäävät vapaapäivät voidaan siirtää myöhempään ajankohtaan tai korvata rahana perhehoitajalle.

- Tilapäinen perhehoito ja hoidettavan kotona tapahtuva perhehoito

Tilapäisessä perhehoidossa perhehoitajalla on kaksi vuorokautta vapaata sellaisilta kalenterikuukausilta, joiden aikana hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella perhehoitajana vähintään 14 vuorokautta. Kertyneet vapaapäivät korvataan rahana.

Tilapäisessä perhehoidossa hoitajaksot voidaan sopia niin, että hoitajalla on mahdollisuus vapaaseen ilman sijaishoitajajärjestelyjä. Vähintään kuukauden kestävä tilapäishoidon aikana vapaa voidaan järjestää sijaishoitajan tai sijaishoitopaikan avulla. Perhehoitaja ja perhehoidontyöntekijä sopivat vapaan toteuttamistavasta.

- Osavuorokautinen perhehoito

Perhehoitajalle kertyy vapaapäiviä, mikäli osavuorokautinen perhehoito toteutuu vähintään 14 vrk kuukaudessa. Vapaapäivät korvataan rahana osavuorokautisen palkkion mukaisesti.

3.6.5 Yhteistyövelvollisuus

Perhehoitolain 10§ mukaan toimeksiantosopimuksessa tulee sopia yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken. Hyvään yhteistyöhön tarvitaan yhteisen tiedon lisäksi luottamusta, toisen tehtävän arvostusta ja vuorovaikutustaitoja. Perhehoidon onnistumisen ja laadun kannalta toimiva yhteistyö ja oikea-aikainen ja oikeanlainen tuki, ovat ratkaisevan tärkeitä. Niiden toimiessa myös perhehoidon arviointi ja valvonta voivat toteutua tarkoituksenmukaisesti.

4. Palkkiot, maksut ja korvaukset

Perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkiota ja kulukorvausta. Lisäksi perhehoitajalle maksetaan hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista käynnistämiskorvausta. Perhehoitajalle maksettavista hoitopalkkioista ja muista kustannuskorvauksista säädetään tarkemmin perhehoitolaissa (263/2015). Hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan jatkuvassa perhehoidossa sen kuun loppuun mennessä, jonka aikana ne on ansaittu. Tilapäisen perhehoidon hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan jälkikäteen kunnan palkanmaksuaikataulujen mukaan. Perhehoitajan tulee hakea perhehoitoa varten erillinen verokortti, johon voidaan ottaa huomioon kustannusten korvaukset (kulukorvaus ja mahdolliset erikseen korvattavat matkakulut) tulonhankkimiskuluina. Verohallinnon internetsivuilla on perhehoitajan verotusohje.

4.1 Palkkiot

- Hoitopalkkiot

Perhehoitajalla on oikeus saada hoidosta palkkiota. Perhehoitolain 16 §:n määrittää vahimmäispalkkion, joka perhehoitajille maksetaan pitkäaikaisessa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa ja hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuositain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella. Hoitopalkkion suuruus määritellään toimeksiantosopimuksessa. Hoitopalkkion määrään vaikuttaa perhehoitajan mahdollinen sosiaali- ja terveysalan koulutus sekä pitkäaikaisessa perhehoidossa perhehoitajana toimimisen päätoimisuus. Hoitopalkkio on veronalaista tuloa. Helsingin kaupungin maksamat perhehoidon palkkiot löytyvät tämän käsikirjan lopussa olevasta liitteestä.

- Erityishoitopalkkio

Pitkäaikaisessa perhehoidossa voidaan maksaa hoitopalkkion lisäksi erityishoitopalkkiota, joka perustuu kunkin hoidossa olevan henkilön hoitoon käytettävään aikaan ja hoidon vaativuuteen. Erityishoitopalkkioluokkia on neljä. Arvioinnista vastaavat perhehoidon sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja. Erityishoitopalkkiota voidaan tarkistaa, kun hoivan ja huolenpidon tarpeeseen tulee muutoksia. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi se, että perhehoidossa olevan henkilön kokoaikaisen valvonnan tarve on sairauden, hoidon tai lääkityksen vuoksi muuttunut, perhehoidossa olevan henkilön tarvitsema yhtämittainen hoito, opastus ja avustaminen päivittäisissä toiminnoissa (esimerkiksi syöminen, pukeminen) vie erityisen paljon aikaa. Saattohoitotilanteessa korotuksen tarve ja määrä arvioidaan aina tilannekohtaisesti. Erityishoitopalkkion korotus voidaan sopia joko määräaikaiseksi tai toistaiseksi voimassa olevaksi ja sitä tarkistetaan tarvittaessa.

- Tilapäisen perhehoidon palkkiot

Tilapäisessä perhehoidossa palkkioluokkia on neljä ja ne perustuvat hoidon vaativuuteen ja sitovuuteen. Ympäri vuorokautisessa perhehoidossa hoitopalkkio maksetaan jokaiselta perhehoidossa olon vuorokaudelta. Niiltä vuorokausilta, joina hoito kestää vähemmän kuin 12 tuntia, maksetaan 50 % hoitopalkkiosta. Osavuorokautisesta hoidosta maksetaan 50 % tilapäisen perhehoidon maksusta.

Tilapäinen perhehoito voi kestää yhtäjaksoisesti enimmillään 3 kuukautta. Tilapäisessä perhehoidossa palkkio ei voi kuitenkaan ylittää pitkäaikaisen perhehoidon palkkiota/ kalenterikuukausi tai 30 vuorokauden hoitojakso.

4.2 Korvaukset

- Kulukorvaus

Perhehoitajalle maksetaan kulukorvausta, joka kattaa asiakkaan asumisesta, hoidosta ja asioiden hoidosta perhehoitajalle aiheutuvat kustannukset. Perhehoitaja ei ole perhehoidossa olevaan henkilöön nähden elatusvelvollinen. Perhehoitolaki (263/2015, § 17) oikeuttaa perhehoitajan saamaan vähintään laissa määritellyn kulukorvauksen. Kulukorvauksen tarkoituksena on kattaa perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvia todellisia kustannuksia. Lain mukaan kulukorvausten määrä tarkistetaan kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti.

- Pitkäaikaisen perhehoidon kulukorvaus

Helsingin kaupungin maksamat perhehoidon palkkiot löytyvät tämän käsikirjan lopussa olevasta liitteestä.

Kulukorvaus kattaa perhehoidossa olevan henkilön:

- asumisen ja asunnon käytöstä aiheutuvat menot perhehoidossa olevan henkilön osalta: jätehuolto, sähkö, lämmitys, vesi, kodin kiinteistön korjaus, kodin puhtaanapito ja irtaimiston kuluminen sekä perhehoidossa olevan henkilön osuuden kodin ja kiinteistön vakuutuksista
- ravintomenot
- tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, kuten käsikauppalääkkeet, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata
- hygieniatarvikkeet lukuun ottamatta vaippoja (kun vammaisen henkilö tarvitsee vaippoja, ne korvataan erikseen joko kotikunnan terveydenhuollosta tai perhehoidosta. Kotikunnan terveydenhuolto vastaa vammaisen henkilön hoidon vaatimista erityisistä hoitotarvikkeista.)
- perhehoitajan omalla autolla ajettujen, tavanomaiseen perhehoidon arkeen kuuluvien ajojen matkakustannukset
- puhelimen kulut
- harrastuskulut

Kulukorvausta voidaan korottaa esimerkiksi vammasta tai sairaudesta johtuvien tavanomaista suurempien kulujen vuoksi.

Mikäli perhehoidossa olevan henkilön tarpeista aiheutuu erityisiä kuluja, ne voidaan korvata perhehoitajalle erillisen sopimuksen mukaisesti. Mikäli perhehoitajalle korvataan erityisinä kuluina matkakustannuksia omalla autolla tehdyistä matkoista, noudatetaan Kelan kilometrikorvausta (vuonna 2022 se on 0,20 €/km). Toimeksiantosopimusta tehtäessä on tarkkaan selvitettävä, mitkä kulut sisältyvät kulukorvaukseen ja mitä tarkoitetaan erityisten kustannusten korvaamisella.

- Tilapäisen perhehoidon kulukorvaus

Ympäri vuorokautisesta tilapäisestä perhehoidosta maksetaan kulukorvausta toteutuneiden vuorokausien perusteella. Niiltä vuorokausilta, joihin hoito kestää vähemmän kuin 12 tuntia, maksetaan 50 % kulukorvauksesta. Tilapäiselle perhehoitajalle ei makseta kulukorvausta, jos hoito toteutuu vakituisessa perhekodissa tai asiakkaan omassa kodissa. Kulukorvaus kattaa peruselämän kustannukset, erityisiä tapahtumia (esimerkiksi pääsyliput) ja pieniä ostoksia varten tilapäiseen perhehoitoon tulevalle on hyvä olla mukanaan jonkin verran käyttörahaa.

- Käynnistämiskorvaus

Perhehoitolain (263/2015, § 18) mukaan perhehoitosijoitusta käynnistettäessä pitkäaikaiselle perhehoitajalle maksetaan hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista käynnistämiskorvausta. Perhehoitajalle maksettavia käynnistämiskorvauksia tulee tarkistaa kalenterivuosittain vuoden alusta elinkustannusindeksin edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti. Perhekodin tulee käynnistyessään olla kodiksi kalustettu ja sisustettu. Perhehoidossa olevalla henkilöllä on oikeus kalustaa itse oma huoneensa omilla huonekaluillaan. Mikäli käynnistämiskorvauksella ostetaan huonekaluja perhehoitoon tulevan huoneeseen, hänellä on oikeus osallistua niiden valintaan.

Käynnistämiskorvauksella katetaan perhehoidon käynnistymisestä aiheutuvia kuluja, joita voivat olla esimerkiksi:

- asuntoon kohdistuvia välttämättömiä korjaus- ja muutostöitä
- irtaimistohankintoja ja huonekaluja
- vuodevaatteita ja vuodesuojia
- leikkikaluja ja harrastusvälineitä
- kodinkoneita
- muita perushankintoja.

Käynnistämiskorvauksella tehtävät hankinnat perustuvat aina perhehoidossa olevan henkilön tarpeisiin. Käynnistämiskorvausta voidaan käyttää vuoden kuluessa perhehoitosijoituksen alusta. Käynnistämiskorvausta voidaan myöntää silloin, kun korvausta ei voi saada muun lainsäädännön nojalla. Perhehoitaja hakee korvauksia kirjallisesti. Hankitut tarvikkeet ovat kaupungin omaisuutta. Perhehoitaja sopii perhehoidon sosiaalityöntekijän kanssa tarvikkeiden mahdollisesta luovuttamisesta tarpeen päättyessä tai perhehoitosuhteen päättyessä. Maksettua korvausta voidaan periä takaisin, jos perhehoitosuhde kestää vähemmän kuin 4 vuotta. Vuosittainen poisto on 25 % maksetusta korvauksesta. Takaisinperintä ei koske kulutustavaroita, joiden käyttöaika on lyhyt. Tilapäiselle perhehoitajalle voidaan maksaa käynnistämiskorvausta harkinnan mukaan.

4.3 Maksut perhehoidon keskeytyksen ajalta

Perhehoidon keskeytyksiä ovat perhehoitajan vapaa, perhehoitajan sairastuminen tai hoidettavan poissaoleminen perhekodista.

4.3.1 Maksut perhehoitajan vapaan ajalta

- Pitkäaikainen perhehoito

Perhehoitajalle kertyy vapaapäiviä. Vapaapäivien kertymisestä kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen kohdassa 3.6.4. Perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkio ja kulukorvaus täysimääräisenä vapaan ajalta, mikäli perhehoitajan kotiin tulee sijainen vapaan ajaksi. Jos hoidettava on vapaan ajan muualle sijoitettuna, perhehoitaja saa vapaansa ajalta normaalin hoitopalkkion. Hoidettavan 5 päivää/kuukausi ylittävän poissaolon ajalta vähennetään ruokailun ja muiden päivittäisten kustannusten osuutena 7 €/vuorokausi.

Mikäli perhehoitaja pitää vapaata enemmän kuin hänelle myönnettyjen vuorokausien verran vuodessa, ovat nämä vapaat hänelle palkkiottomia.

- Tilapäinen perhehoito

Sijaisena toimivalle tilapäiselle perhehoitajalle maksetaan tilapäisen perhehoidon palkkio.

Tilapäisessä perhehoidossa perhehoitajalle kertyy vapaapäiviä 2vrk/kk, niiltä kuukausilta, jolloin perhehoidossa oleva henkilö on ollut paikalla perhekodissa vähintään 14 vuorokautta. Lakisääteisen vapaan ajalta maksetaan palkkio.

- Osavuorokautinen perhehoito

Perhehoitajalle kertyy vapaapäiviä, mikäli osavuorokautinen perhehoito toteutuu vähintään 14 vrk kuukaudessa. Vapaapäivät korvataan rahana osavuorokautisen palkkion mukaisesti.

4.3.2 Maksut perhehoitajan sairastuessa

Perhehoitajan ollessa sairauden vuoksi kykenemätön hoitamaan tehtävänsä, hän toimittaa työkyvyttömyydestään lääkärintodistuksen perhehoidon sosiaalityöntekijälle tai sosiaaliohjaajalle. Tällöin sosiaalityöntekijä voi järjestää perhekotiin sijaisen tai muun korvaavan hoidon. Tilapäisen perhehoitajan sairastuessa tulee hänen sopia perhehoidettavan hoitajakoista uudelleen.

Sairauspäivärahaa perhehoitaja hakee itse Kelasta. Perhehoidon palkkiota maksetaan Kelan omavastuuajalta.

- Pitkäaikainen perhehoito

Perhehoitajalla on oikeus saada sairauslomaa, jos hän on sairauden tai vamman vuoksi estynyt hoitamasta tehtävänsä. Pääsääntöisesti perhehoitajalle maksetaan sairausajan palkkio, kun tämä on esittänyt perhehoidon työntekijälle työkyvyttömyydestään lääkärintodistuksen.

Perhehoidon keskeytyessä perhehoitajan sairauden johdosta, perhehoitopalkkio maksetaan Kelan sairauspäivärahan omavastuupäiviltä (sairastumispäivä + 9 arkipäivää). Sairausajan palkkio voidaan maksaa, kun perhehoitaja on toiminut tehtävässään ennen sairastumistaan vähintään kuukauden ajan.

Perhehoitaja hakee itse sairauspäivärahan Kelalta. Perhehoitajalta peritään ennakkipidätyksen yhteydessä sairauspäivärahamaksu.

Kulukorvauksesta vähennetään 5 päivää kuukaudessa ylittävän poissaolon ajalta ruokailun ja muiden päivittäisten kustannusten osuutena 7 €/vuorokausi, jos perhehoitoon sijoitettu henkilö siirretään muualle hoitoon perhehoitajan sairausloman ajaksi.

Perhehoitaja ei ole oikeutettu sairausajan palkkioon, jos hän on itse aiheuttanut työkyvyttömyytensä tahallisesti tai törkeän huolimattomuuden seurauksena. Tällainen tapaus on aina ratkaistava erikseen ja tahallisuuden ja törkeän huolimattomuuden toteutumista arvioitava tapauskohtaisesti. Sijoittava kunta voi kieltäytyä sairausloman omavastuuajan

hoitopalkkion maksusta, jos lääkärintodistukseen merkitty sairaus ei ole virallisessa tautiluokituksessa mainittu sairaus tai sitä ei olisi pidettävä sairautena (osa tautiluokituksen Z-koodeista), perhehoitaja syyllistyy sairausloma-oikeuden väärinkäyttöön.

Perhehoidon ei tarvitse keskeytyä perhehoitajan sairauden vuoksi, mutta tuolloin on osoitettava, miten perhehoito on hoidettu sairausloman aikana. Mikäli perhehoito jatkuu sairausloman ajan, perhehoitaja on oikeutettu saamaan sekä sairauspäivärahan että hoitopalkkion ja kulukorvauksen. Sairauspäivärahaa haettaessa perusteena on lääkärintodistus, jossa lääkäri suosittelee sairauslomaa. Kela arvioi perhehoitajan työkyvyttömyyttä perhehoitajan esittämän selvityksen mukaan tehdessään myöntämispäätöstä.

Mikäli perhehoitaja palaa sairauslomaltaan ennen sen päättymistä, sairausloma katkeaa. Tällöin perhehoitajalla ovat kaikki lakisääteiset vakuutukset normaalisti voimassa, koskien myös työ- ja työmatkatapaturmia.

- Tilapäinen perhehoito ja vammaisen henkilön kotona toteutettava perhehoito

Tilapäisen perhehoidon perhehoitajan sairastuessa hoitajakso pyritään siirtämään toiseen ajankohtaan. Mikäli jakso on jo alkanut, maksetaan hoitopalkkio sairauspäivärahan omavastuuajalta (sairastumispäivä + 9 arkipäivää sekä omavastuuajalle sattuvat viikonloput).

4.3.3 Keskeytys perhehoitajasta riippumattomasta syystä

- Pitkäaikainen perhehoito

Jatkuva perhehoito voi keskeytyä esimerkiksi perhehoidossa olevan henkilön sairaalahoidon vuoksi. Hoidettavan ollessa poissa perhehoidosta hoitajasta riippumattomasta syystä voidaan palkkio maksaa enintään kahdelta kuukaudelta /60 päivältä vuodessa. Maksusta päätettäessä otetaan huomioon mahdollisuus sijoittaa toinen hoidettava perhekotiin. Hoidettavan 5 päivää/kuukausi ylittävän poissaolon ajalta voidaan kulukorvauksesta vähentää 7 €/vuorokausi. Maksujen jatkuessa perhehoitajan edellytetään pitävän yhteyttä perhehoidossa olevaan henkilöön ja olevan yhteistyössä hoitopaikan kanssa. Hoidettavan tulo- ja lähtöpäivää ei lasketa poissaolopäiviksi.

- Tilapäinen perhehoito ja perhehoidettavan kotona tapahtuva perhehoito

Mikäli tilapäisessä perhehoidossa sovittu jakso perhehoidossa peruuntuu, perhehoitaja ja perhehoidossa oleva henkilö tai hänen omaisensa sopivat uuden hoitajakson peruuntuneen tilalle. Perhehoidettavan kotona toteutettavassa perhehoidossa maksetaan toteutuneet hoitajakset.

4.4 Maksut perhehoidon päättyessä

Perhehoito päättyy, jos perhehoitaja tai sijoittava kunta irtisanoo toimeksiantosopimuksen, kunta purkaa toimeksiannon, tai mikäli perhehoidossa oleva henkilö menehtyy.

Perhehoitosuhteen päättyessä perhehoitajalle kuluvan ja sitä edeltävän vuoden aikana kertyneet käyttämättä jääneet vuosilomapäivät, ja kuluvan ja sitä edeltävän kuukauden aikana kertyneet käyttämättä jääneet kuukausivapaapäivät korvataan rahana. Vuosivapaa on pidettävä kertymisvuotta seuraavan vuoden aikana. Kuukausivapaita voi siirtää enintään seuraavan kuukauden aikana pidettäväksi.

- Toimeksiantosopimuksen irtisanominen

Kun perhehoito päättyy toimeksiantosopimuksen irtisanomiseen, maksetaan pitkäaikaisessa perhehoidossa hoitopalkkio ja kulukorvaus täysimääräisenä kahden kuukauden irtisanomisajalta (perhehoitolaki 263/2015, 12§). Mikäli perhehoidossa oleva henkilö sijoitetaan muualle irtisanomisaikana, perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkiota täysimääräisenä irtisanomisajan loppuun ja 50 % kulukorvauksesta. Mikäli perhehoitaja lopettaa perhehoitotoiminnan ja irtisanoo toimeksiantosopimukset, on mahdollista neuvotella sijoittavien kuntien kanssa perhehoidon päättämisestä kesken irtisanomisajan, jolloin myös maksuvelvoitteet päättyvät asiakkaiden siirtyessä pois perhekodista. Toistaiseksi voimassa olevan toimeksiantosopimuksen irtisanomisaika on kaksi kuukautta. Irtisanomisaika on perhehoitolain 12 §:n mukainen. Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana edellytykset perhehoidon järjestämiselle ovat lakanneet.

- Toimeksiantosopimuksen purkaminen

Mikäli toimeksiantosopimus puretaan, kunnan maksuvelvoitteet päättyvät perhehoidettavan siirtymistä seuraavana päivänä.

- Perhehoidettavan kuolema

Irtisanomisajasta riippumatta toimeksiantosopimus päättyy, kun perhehoidossa oleva henkilö kuolee. Tällöin hoitopalkkiota maksetaan täysimääräisesti 60 vrk:n ajan. Kulukorvausta maksetaan 30 vrk:n ajalta 50 %. Jos perhekotiin sijoitetaan kuoleman jälkeisen 60 vrk:n aikana uusi asukas, palkkiota menehtyneestä asiakkaasta ei makseta uuden sijoituksen alettua. Jos perhehoidossa oleva henkilö kuolee tilapäishoitojakson aikana, perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkio ja 50 % kulukorvauksesta jakson loppuun.

5. Kunnan rooli perhehoidossa

Kunta päättää perhehoidon myöntämisestä ja tekee asiakkaalle päätöksen palvelusta. Kunta ja perhehoitaja tekevät toimeksiantosopimuksen, ja kunta toimittaa perhehoitajalle riittävät tiedot asiakkaasta hoidon järjestämiseksi.

Kunnalla on oikeus saada asiakkaalleen hyvää perhehoitoa. Kunnan oikeuksiin kuuluu saada tietoa perhekodeissa tapahtuvista muutoksista.

Tilapäisessä perhehoidossa asiakkaan oma sosiaalityöntekijä, perhehoidon sosiaalityöntekijä ja perhehoitaja toimivat yhteistyössä perhehoidon toteuttamiseksi.

Toimintaa seurataan ja arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

5.1 Valvonta

Helsingin kaupungin vammaistyön tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu perhehoitolain mukaisesti ja perhehoidossa oleva henkilö saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet. Sekä sijoittava kunta että perhekodin sijaintikunta voi tarkastaa perhekodin silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat voidaan tarkastaa ainoastaan, jos tarkastaminen on välttämätöntä perhehoidossa olevan henkilön aseman ja asianmukaisten palvelujen turvaamiseksi. Tarkastuskäynti perhekotiin voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta ja tarkastuksen tekijä on päästettävä kaikkiin perhekodin tiloihin. Tarkastuksesta on pidettävä pöytäkirjaa. (perhehoitolaki 263/2015, § 22.)

Perhehoidon valvonta jakautuu ennakoivaan, suunnitelmalliseen ja reaktiiviseen valvontaan. Ennakoiva valvonta toteutuu perhehoitajaksi hyväksymisen prosessissa (lausunto ehdottomista

esteistä, ennakkovalmennus, rikosrekisteriote). Suunnitelmallista valvontaa on perhehoidon käsikirja ja sen mukainen toiminta yhteistyössä perhehoidon toimijoiden kesken. Reaktiivinen valvonta tarkoittaa asianmukaista ja välitöntä reagointia tilanteissa, joissa perhehoidon laadusta on syntynyt huoli.

Vastuu perhehoidon valvonnasta ja lähiohjauksesta on toimeksiantosopimuksessa nimetyllä vastuutyöntekijällä. Jokaisella perhehoitajalla on tiedossa vastuuhenkilön yhteystiedot. Perhehoitajan kotiin tehdään säännöllisiä ohjaus-, tuki- ja valvontakäyntejä kunnan toimesta pääsääntöisesti vähintään kerran vuodessa. Perhehoidon ohjaus- ja valvontakäynneillä voidaan päivittää toimeksiantosopimusta, sekä hoito- ja palvelusuunnitelmaa mikäli perhehoidossa olevan henkilön hoidon tarve on muuttunut. Perhekotiin tehtävien käyntien yhteydessä tulee kunnioittaa kotirauhaa. Näillä ohjauskäynneillä huomioidaan perhehoitajan työssä jaksamisen tuki ja täydennyskoulutustarpeet.

5.2 Perhehoitajan tukeminen

Perhehoidon tuen muodot voidaan jakaa perhehoitolain mukaiseen, vertaisuuteen perustuvaan ja muuhun tukeen.

5.2.1 Valmennus, täydennyskoulutus ja työnohjaus

Perhehoitolain 15 §:n mukaan kunta vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta, sekä perhehoitajaksi aikovalle henkilölle annettavasta ennakkovalmennuksesta.

Perhehoidon sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja vastaavat ennakkovalmennuksen järjestämisestä.

Täydennyskoulutus on perhehoitajille oikeus, mutta perhehoitajalla on myös velvollisuus kehittää osaamistaan. Perhehoidon sosiaalityöntekijä ja ohjaaja tiedottavat perhehoitajia tarjolla olevista koulutustilaisuuksista. Kunta vastaa koulutuksen ja sen ajaksi tarvittavan sijaishoidon kustannuksista, eikä niitä lasketa perhehoitajan lomiksi.

Kunta vastaa perhehoitajan asiakaskohtaisesta perehdytyksestä asiakkaan lääkehoitoon, sairauksiin ja yksilölliseen toimintakyvyn tukemiseen liittyen. Perhehoitajalla on mahdollisuus tarvittaessa saada yksilö- tai ryhmätyönohjausta perhehoidon toimintaympäristöä tuntevalta työnohjaajalta. Työnohjaus ei vähennä hoitopalkkiota ja kulukorvausta. Mikäli työnohjauksen ajaksi tarvitaan sijaista, vammaistyö vastaa sijaisjärjestelyistä ja sen kustannuksista.

5.2.2 Vastuutyöntekijä

Perhehoitolain (263/2015, § 15) mukaan sijoittajan on nimettävä tuen järjestämiseksi perhehoitajalle vastuutyöntekijä jokaista perhehoidossa olevaa henkilöä kohden. Perhehoitajalle on järjestettävä riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijä. Vastuutyöntekijöitä ovat perhehoidon sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja. Vastuutyöntekijät kirjataan toimeksiantosopimukseen. Perhehoitajan tuesta vastaavat perhehoidon sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja.

5.2.3 Hyvinvointi- ja terveystarkastukset

Perhehoitolain (263/2015, § 15 a) mukaan kunnan on tarvittaessa järjestettävä perhehoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja. Päätoimiselle perhehoitajalle mahdollisuus tarkastuksiin on järjestettävä vähintään joka toinen vuosi. Hyvinvointi- ja terveystarkastusten tavoitteena on perhehoitajien hyvinvoinnin, terveydentilan

ja toimintakyvyn selvittämistä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää terveydentilan selvittämistä ja neuvontaa.

Vammaisten henkilöiden päätoimisille perhehoitajille tarjotaan maksuttomia (sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaki 734/1992, § 5 mom.1) terveystarkastuksia kahden vuoden välein. Ensimmäiseen terveystarkastukseen on mahdollisuus päästä henkilön toimittua kaksi vuotta päätoimisena perhehoitajana. Terveystarkastusta haluava perhehoitaja on yhteydessä perhehoidon sosiaalityöntekijälle tai sosiaaliohjaajalle, jotka ovat yhteydessä perhekodin sijaintikunnan terveydenhuoltoon terveystarkastuksen järjestämiseksi. Näin varmistetaan terveystarkastusta tekevän terveydenhoitajan perehtyminen perhehoitoon. Terveystarkastus sisältää keskustelun perhehoitajan terveydentilasta ja sen sisällössä noudatetaan kuntaliiton ohjetta perhehoitajien ja hyvinvointi- ja terveystarkastusten käytännöistä. Terveystarkastuksen jälkeen perhehoitaja ohjataan tarvittaessa normaalien terveystarkastusten piiriin.

Sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja toimittaa tiedot laskutusta varten tarkastuksen suorittavalle taholle. Perhehoitaja vastaa itse terveystarkastukseen liittyvistä matka- ja sijaiskustannuksista.

Perhehoitajan hyvinvoinnin ja jaksamisen seuraaminen sekä tukeminen ovat osa ohjaus- ja valvontakäyntejä. Perhehoitajan on mahdollista saada hyvinvointiaan tukevia sosiaali- ja terveystarkastuksia normaalien asiakasmaksujen mukaan.

5.2.4 Vertaistoiminta

Perhehoitajilla on myös mahdollisuus omalla ajallaan osallistua Perhehoitoliiton ja sen jäsenyhdistysten järjestämään vertaistoimintaan.

VAMMAISTYÖN PERHEHOITAJILLE MAKSETTAVAT HOITOPALKKIOT JA KULUKORVAUKSET SEKÄ KÄYNNISTÄMISKORVAUS 1.1.2023 ALKAEN

Pitkäaikainen perhehoito

Hoitopalkkio

Hoitajalla ei sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden koulutusta

Alin palkkio	879,44	€/kk
Työssä olevat perhehoitajat	879,44	€/kk
Kotona olevat perhehoitajat (0-2 v.)	1524,69	€/kk
Kotona olevat perhehoitajat (3 v. -)	1039,59	€/kk

Hoitajalla sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden koulutus

1219,73 €/kk

Ansionmenetykskorvaus

(sisältää hoitopalkkion, maksetaan enintään vuoden ajan)

1525,69 €/kk

Erityishoitopalkkio

(maksetaan hoitopalkkion lisäksi asiakkaan hoidon ollessa erityisen vaativaa tai aikaa vievää)

Erityishoitopalkkio 1	138,61	€/kk
Erityishoitopalkkio 2	277,24	€/kk
Erityishoitopalkkio 3	415,82	€/kk
Erityishoitopalkkio 4	556,88	€/kk

Kulukorvaukset 1.1.2023

alkaen:

Kulukorvaus arvioidaan asiakkaan tarpeiden mukaisesti.

Kulukorvaus on vähintään oheisen alimman summan suuruinen ja voi olla enintään oheisen korkeimman summan suuruinen

	matalin		korkein	
0-15 v.	448,15	€/kk	773,36	€/kk
16 v. -	574,80	€/kk	1030,25	€/kk

Käynnistämiskorvaus enintään

3365,30 €

VAMMAISTYÖN PERHEHOITAJILLE MAKSETTAVAT HOITOPALKKIOT SEKÄ KULUKORVAUKSET 1.1.2023 ALKAEN

Tilapäinen perhehoito

Tilapäisen perhehoidon palkkio määritellään hoitajan koulutuksen ja asiakkaan tarvitseman hoidon vaativuuden mukaisesti.

Hoitopalkkiot, €/vrk

Hoitajalla ei sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan koulutusta

Hoitopalkkio 1	50,98 €/vrk
Hoitopalkkio 2	63,84 €/vrk
Hoitopalkkio 3	76,67 €/vrk
Hoitopalkkio 4	89,51 €/vrk

Hoitajalla sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan koulutus

Hoitopalkkio 1	78,13 €/vrk
Hoitopalkkio 2	87,22 €/vrk
Hoitopalkkio 3	96,30 €/vrk
Hoitopalkkio 4	105,15 €/vrk

Kulukorvaus tilapäisessä perhehoidossa

31,42 €/vrk

Helsinki